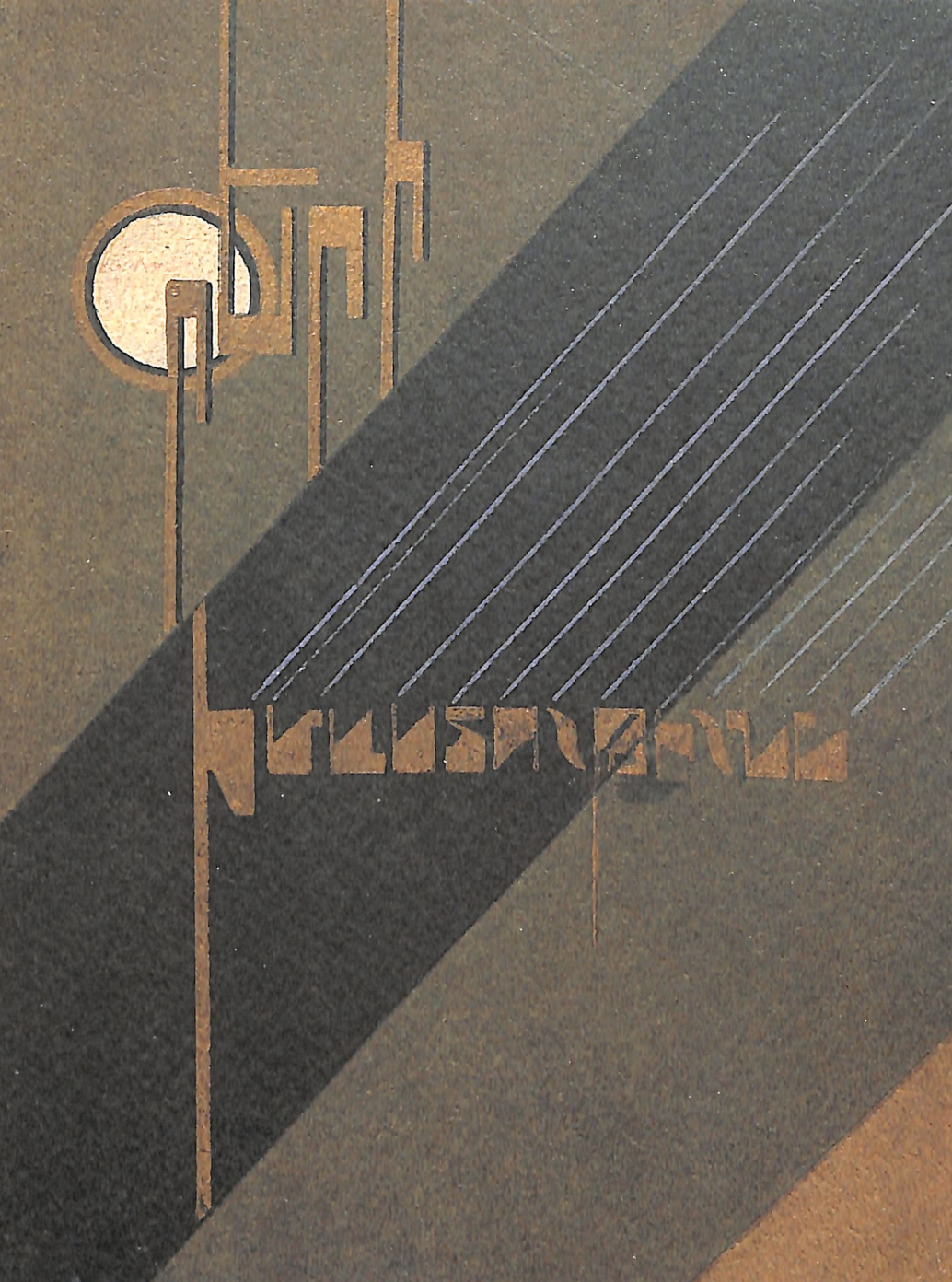

05 AUG 2011

891-99

2-75

891.5
4102.1

1
2

Յ. ԿՈՍՏԱՆԴԻՆԱՆ

ՕՐԵՐԻ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Փ Ա Ր Ի Ջ

1935

36477

3944-2044

Ի՞նչ կարգի ես
առնելու այդ գրությունը -
Հոկտեմբեր 15/3/84 Վ. Գևորգյան

Արթուր Թովմասյան
Յ. Խաչատրյան
Արթուր
Զ. Գևորգյան

ՕՐԵՐԻ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՕՐԵՐԻ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՎԵՐԷՑԻ ԱՄԵՐԻԿԱՆ
ԲՐԱՆՔԻ ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Հ. ԿՕՏԱԿԻՄԵՐԸ
ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ԴԱՐԱՆ
1959 թ.
Համալսարան

ԱՅՍ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ

ՄԵԿԵՆԱՍՈՒԹԵԱՄԲ

ՊՐԱՆ. ՄԱՐՏԻԿ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԻՐ ՀՕՐ՝

ՕՀԱՆ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ

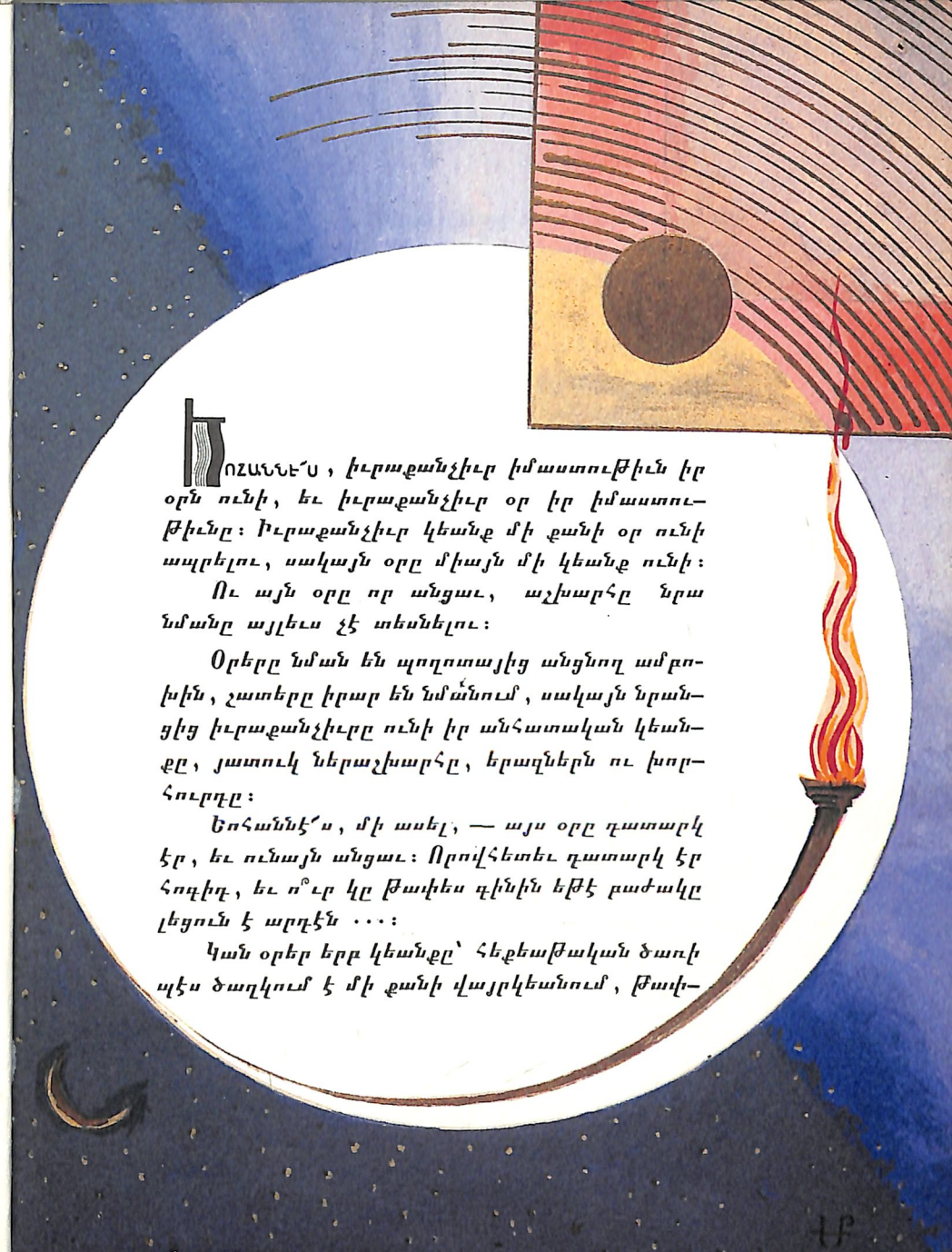
ԵՒ ՅԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԻՐ ՄՕՐ՝

ՄԱՐԻԱՄ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ

Գրքոյկը, որ կը հրատարակենք, լուսատիպ օրինակն է Յարութ Կոստանդեանի «Օրերի իմաստութիւնը» գործին, ինչպէս առաջին էջի ձօնագրութենէն կը պարզուի, նկարիչ Մելքոն Քէպապճեան զայն կազմած, զարդանկարած եւ նուիրած է նոյն ինքն հեղինակին: Այս հրատարակութեամբ ուզեցինք ձեր եւս սեփականութիւնը դարձնել միակ, թանկարժէք այս օրինակը:

Մելքոն Քէպապճեան ծնած է 1890-ին, Ակն: 1892-ին փոխադրուած է Պոլիս, ուր ինքնաշխատութեամբ զարգացուցած է նկարչական իր ձիրքերը: 1918-ին հաստատուած է Փարիզ, հոն գործած եւ տուած է նկարչական առանձին ցուցահանդէսներ: Յայտնի է նաեւ իբրեւ զարդանկարիչ: Նկարազարդած է Ծուլանեանի գործերը, «Ամէնուն տարեցոյց» ը, «Անահիտ» ը եւ այլն: 1947-ին ներգաղթած է Հայաստան, եւ նուէր տարած Երեւանի Պետական Պատկերասրահին իր բոլոր գործերը: Մեռած է Երեւան, 3 Մարտ 1949-ին:

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԱՐԴ

ԻՈՇԱՆՆԵՍ, իւրաքանչիւր իմաստութիւն իր
օրն ունի, եւ իւրաքանչիւր օր իր իմաստու-
թիւնը: Իւրաքանչիւր կեանք մի քանի օր ունի
ապրելու, սակայն օրը միայն մի կեանք ունի:

Ու այն օրը որ անցաւ, աշխարհը նրա
նմանը այլեւս չէ տեսնելու:

Օրերը նման են պողոտայից անցնող ամբո-
խին, շատերը իրար են նմանում, սակայն նրան-
ցից իւրաքանչիւրը ունի իր անհատական կեան-
քը, յատուկ ներաշխարհը, երազներն ու խոր-
հուրդը:

Եռանդէ՛ս, մի ասել, — այս օրը դատարկ
էր, եւ ունայն անցաւ: Որովհետեւ դատարկ էր
հոգիդ, եւ ո՞ւր կը թափես գինին եթէ բաժակը
լեցուն է արդէն ...:

Կան օրեր երբ կեանքը՝ հեքեթական ծառի
պէս ծաղկում է մի քանի վայրկեանում, թափ-

ւում են թերթերը ծաղիկների, հասունանում է միրգը անուշահամ, ու կախարդում քիմքը անմահական բոյրերով ...

Եւ կան օրեր երբ դեղնում են տերեւները ծառերի, ու անկեանք վար թափւում՝ հնադարեան իմաստունի առակների պէս ...

Եւ դեռ կան օրեր՝ երբ անձրեւը որպէս մի մահերգ, թախծագին ու դանդաղ իջնում է հողու խորքերը ու կեանքի դեղեցկութիւնը քողարկում:

Եոհաննէ՛ս, մի՛ սպասեր որ դարնան բիւրեղեայ ու արեւադարձ օրերը դան, եւ ճաշակես թաւշամորթ ու սիրատենդ միրգերը հեշտանքի:

Եթէ ծառը ծաղկած է, եթէ ծիծեռնակը իր բոյնն է շինում, ի՞նչ փոյթ որ դեռ հեռու է դարունը...:

Եւ դեռ կան օրեր, երբ բոլորը իրար հետ շաղկապուելով ստեղծում են միակ, անբաժանելի ու աստուածային մի ներդաշնակութիւն:

Այսպէս են սիրոյ օրերը. երբ օրերի ու սիրոյ իմաստութիւնն ու հեշտանքը չփոթւում, նոյնանում են իրար հետ:

Այն ժամանակ, Եոհաննէ՛ս, մի՛ փորձեր դատել օրերը քո հաճոյքից, բայց եւ մի՛ չփոթեր օրերի իմաստութիւնը քո սիրոյ հետ:

Որովհետեւ իւրաքանչիւր իմաստութիւն իր օրն ունի, եւ իւրաքանչիւր օր՝ իր իմաստութիւնը:

Այսօր երբ դրիչս ձեռք առնելով, սկսեցի այս թուղթի անբիծ մաքրութիւնը արատաւորել, կրկին անգամ յիշեցի քո խօսքերը.

— Բա՛ւ է որքան զգայութիւններովդ փորձեցիր կեանք ու շունչ տալ անզգայ թուղթին. բաւ է որ ճգնեցիր թուղթի վրայ ստեղծել միտքեր, ու քո հերթին դառնալ ստեղծադործութիւնը մտքերիդ...:

Թո՛ղ հիմա դրիչն անդօրութեան, մտի՛ր կեանքի մէջ, մօտեցիր քո նմաններին, ու դրիր նրանց սրտերի բաբախուն մազադաթին վրայ, անգամ եթէ ստիպուած լինես գրչի փոխարէն դաշոյն դործածել... այն ժամանակ միայն գրածիդ արժէքը կը գիտենաս...

Այսպէս խօսեցար դու, եղբայր իմ Եոհաննէս, ու ես ականջալուր եղայ քո խօսքերին ու կատարեցի որպէս առաջին պատգամը հեթանոս աստուծոյ:

Ես մտայ կեանքի մէջ, մօտեցայ իմ նմաններին, ու նրանք մօտեցան ինձ: Ու ես փնտռեցի նրանց սրտերը, ու չզտայ:

Եւ, ո՛վ իմաստուն Եռաննէս, նրանք էին որ սրտիս մագաղաթին վրայ գրեցին. գրեցին, սակայն առանց երբեք գիտնալու որ մի օր իրենց գրածը՝ իրենք կը կարդային...:

Եւ նրանցից ոչ մէկը դաշոյն գործածելու քաջութիւնը ունեցաւ:

Հիմա, ես նորէն գրում եմ Թուղթի վրայ:

*
**

Յիշում եմ այն օրը, Եռաննէս, երբ Արամայիս ու Արտաւազդէ այցի եկան մեղ: Ու մենք յակնթագոյն բաժակների մէջ գինի խմեցինք:

Ու գինին, ծիածանով շրջանակուած վարդագոյն մշուշի պէս, բարձրացաւ մեր հոգիների անհունին մէջ:

Ու Արամայիս, որ բանաստեղծ է, ասեց.

— Խօսենք հիմա, ու թող, վարդերի պէս պերճ ու հեշտաբոյր, բառերը ծաղկեն մեր շրթունքների վրայ: Որովհետեւ, այն շրթները որ օծւում են աղնիւ գինով, գոհհիկ խօսքերով պէտք չէ պղծել: Ու աւելացրեց.

— Երբ որ մեռնեմ, ու գեհենի բոցերի մէջ մարմնիս վերմակովը մի պերճաղիճի մերկութիւնը ծածկեմ, աշխարհային կեանքի միակ

բանը որ պիտի ափսոսամ, կը լինեն այն օրերը — երբ ես գինով արբեցայ: Որովհետեւ ի՞նչ է կեանքը, — մի զոյգ գեղեցիկ աչեր, մի ժպիտ, երազ, յետոյ յաւիտենական նիրհը — որ գեհենի բոցերից է՛լ աւելի սոսկալի է:

Ու Արտաւազդէ, որ փիլիսոփայ է, ասեց.

— Կեանքը գեղեցիկ եւ իմաստուն լինելով է ճշմարիտ:

Ու մահը ճշմարիտ լինելով է գեղեցիկ եւ իմաստուն:

Ու ես երգեցի.

— Ո՛վ չէ սիրել անհուն սիրով — գէթ մի անգամ.

— Ո՛վ չէ արբել յակնթ գինով — գէթ մի անգամ.

— Ո՛վ չէ խաբւել կն.՝ ջ ձեռքով — գէթ մի անգամ.

Նա չէ ապրել, այլ մեռել է — հազար անգամ...:

Իսկ դու, Եռաննէ՛ս, դու լուռ մնացիր:

Յիշում եմ այն օրը երբ Արամայիս եւ Արտաւազդէ այցի եկան մեղ, որովհետեւ այն օրը, Եռաննէ՛ս, դու լուռ մնացիր:

Եռհաննէ՛ս, զիտեմ թէ ինչ ես փնտռում
անցեալի անապատների մէջ:

Փնտռածդ զերեզմանն է քո սիրոյ:

Կ'ողես բանալ զերեզմանը, տենչում ես
վերստին նայել անցեալի վրայ եւ ավսոսալ:
Աւա՛ղ, նա այժմ կմախքացած է եւ այլեւս
չունի իր վաղեմի գեղեցկութիւնը:

Գիտեմ, սակայն, որ քո երեւակայութիւնը
տեսողութիւնդ կախարդելով կը լրացնէ պա-
կասը:

Փորէ՛, փորէ՛ զերեզմանը, մինչեւ որ ան-
դունդ բանաս քո առջեւ... բայց փնտռածդ
յաւիտեան աներեւոյթ կը մնայ:

Որովհետեւ փոշիացած է կմախքը:

Եռհաննէս, եղբա՛յր իմ, հիմա ունին դիր
խօսքերիս, որովհետեւ նպատակս քեզ բան սո-
վորեցնել չէ, այլ շատ բաներ մոռացնել տալ:

Որովհետեւ նա, որ քայլում է դէպի ծաղող
արեւը, դէպի լոյս ու ճշմարտութիւն, նրա
ստուերը, նրա անցեալը հետեւում է նրան:

Իսկ նա, որ թիկունքը դարձրած է դէպի
այգը՝ հեռանում է ոսկեզօծ շառայներից, նրա

ստուերը՝ նրա անցեալն է առաջնորդում նրան:

Բայց ես ինչպէ՛ս չասեմ քեզ, որ մարդու
հոգի՛ն է իր անցեալը:

Եռհաննէ՛ս, կան օրեր, երբ մարդկութիւնը
իմ ամենասոսկալի թշնամին է դառնում:

Երբ դիտեմ որ ձեռքերս շղթայւում են, ու
մարմինս կքում է մի անտանելի ծանրութեան
տակ:

Եւ հոգիս բանտարկւած է մի խուցի մէջ,
որի պատերը հայելիներ են:

Հայելիների անհունութեան մէջ բաղմա-
պատկւում է հոգիս ու ահա ինձ նմանող ան-
թիւ էակներ շարժւում են, տառապում, լալիս
ու ծիծաղում՝ ինձ նման:

Ու թւում է ինձ որ հայելիները պատկերա-
ցնելով հոգուս անդօր ցասումն ու տառապան-
քը, իմ իսկ պատկերովս են ծաղրում ինձ...:

Այն ժամանակ յուզումի մրրիկն է շառա-
չում գանկիս մէջ:

Մի ճնշող ու հեղձուցիչ զոլորչի բարձրա-
նում է կուրծքիս տակ: Ցաւալին աղաղակելու,

սրտիս մէջ կուտակւած թոյնն ու ատելութիւնը մի ողբաձայն ու ահարկու ոռնոցով արտաշնչելու տենչանքն եմ ունենում :

Եռանդնէ՛ս, աղատելու համար այս անաղատում տանջանքից, հեռանում եմ այն վայրերից ուր մարդիկ իրենց առօրեայ կեանքն են ապրում . հեռանում եմ դէպի դաշտ, դէպի լեռ ու անտառ, ուր բնութիւնը իր խիստ նայաճքով լոնցնում է այն ամէնը որ արուեստական է հոգուս մէջ :

Եւ աղբիւրի ջինջ հայելին, որի մաքրութիւնը այնքան դիւրին է պղծել, ինձ ցուցնում է որ ես՝ ես եմ . . . :

Սակայն կան օրեր, երբ բոլոր էութեամբս ատում եմ ինձ . ատում մտքերիս անհանդուրժելի տիրապետութիւնը կեանքիս վրայ, ատում իմ ներկայութիւնս իմ մէջ :

Եռանդնէ՛ս, մարդկանց իշխանութիւնից աղատելու համար, հեռանում եմ դէպի դաշտ, դէպի լեռ ու անտառ :

Բայց ասա՛, դու որ իմաստուն ես, ես ինչ-սլէ՞ս հեռանամ ինձանից, եւ ո՞ւր երթամ . . . :

*
**

3941-2011

Եռանդնէ՛ս, ի՛նչ զով են ու զուլալ երազանքի աղբիւրները :

Ամառայ կիզիչ տօթին քանի անգամներ ենք եկել ու նրանց զուլալ ու պաղ ջուրերով զովացել . . .

Քանի՛ անգամներ ենք եկել ու նրանց յստակ ջուրերի մէջ մեր հոգիների աղտեղութիւնը մաքրել, ու յետոյ, դալար խոտերի, խատուտիկ ծաղիկների վրայ ընկողմանած (աղբիւրների մօտ ծաղիկները սիրամարգի փետուրների պէս բազմերանգ են ու փափուկ) ունկնդրել զարմանահրաշ հեքեաթին :

Ի՛նչ ցնծութիւն ու հեշտանք, Եռանդնէ՛ս, արեւակէզ ու փոշոտ ճամբաներով հասնել երազանքի աղբիւրին ու սրտի տասլը զովացնել . . .

Ես տեսայ դաշտի աղբիւրը որ խաղաղ կարկաչելով անցնում էր վերի ամպերի հետ ամպերի պէս ծիլ ու ծաղիկ համբուրելով :

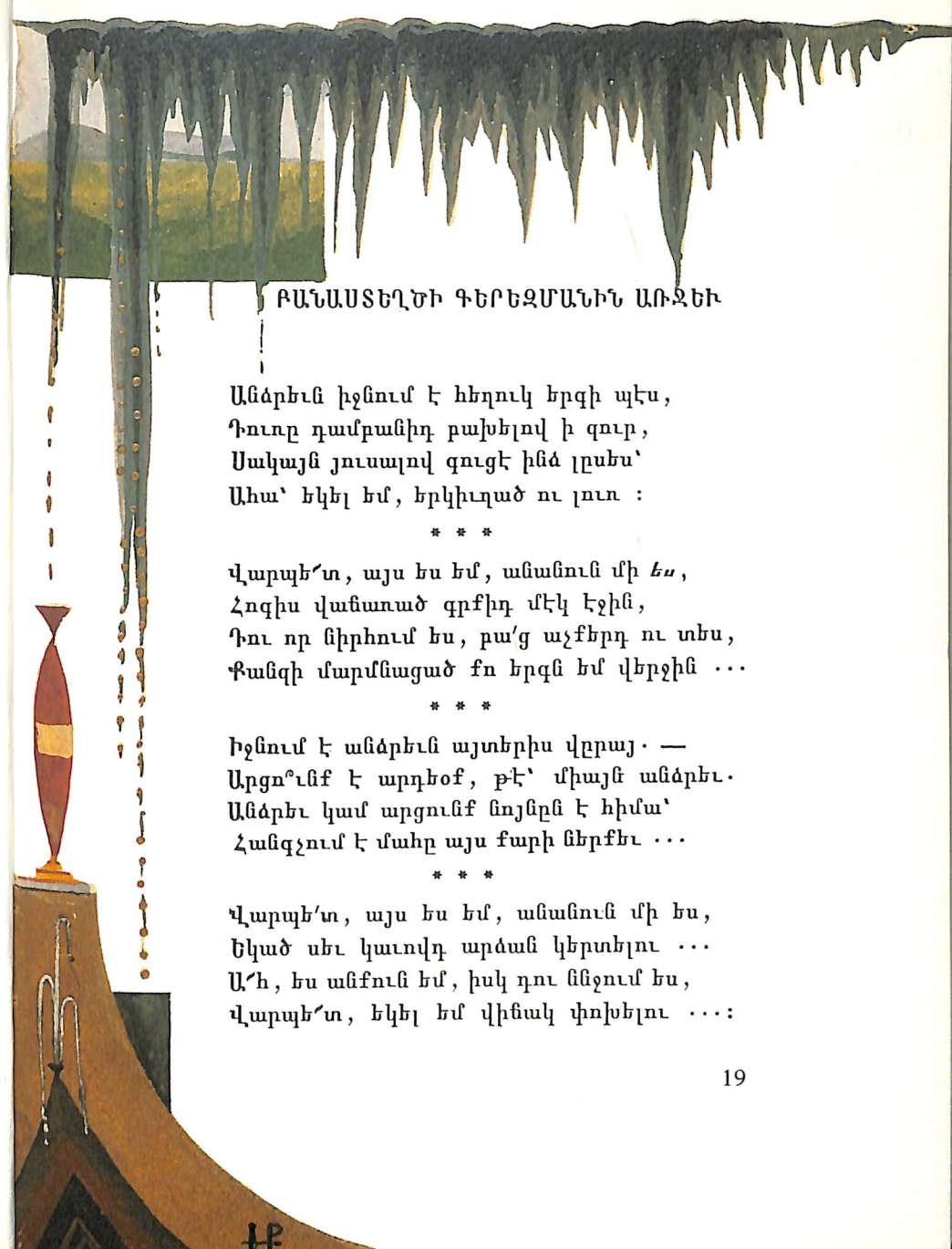
Ու գիշերը լուսինը վար նայելով զարմանում էր, աղբիւրի յստակ ու ջինջ հայելու մէջ՝ տիեզերքի դանձն ու անհունութիւնը տեսնելով . . .

Ու ես տեսայ այն աղբիւրը, որ սարի դադաթից, ուրախ կարկաչելով հազար ու մի խա-

ղերով, իջնում էր դէպի դաշտ, ու թաղնւում
ծաղիկների վերմակի տակ:

Հիմա ձմեռ է, Յոհաննէս, բուքն ու բորա-
նը սուլում են ձիւնապատ լեռների, սառած
դաշտերի վրայ, ու ճամբորդը իր տնակը քաշ-
ւած, կրակով է ջերմացնում իր մարմինն ու հո-
գին...

Յոհաննէս, ե՞րբ պիտի դայ դարունը.
ե՞րբ պիտի հալեն ձիւնն ու սառոյցը, որ նորից
հոսեն ուրախ կարկաչելով, հազար ու մի խա-
ղերով, լուսնեակի շողերի պէս, հովերի համ-
բոյրի պէս, հոսեն, հոսե՛ն աղբիւրները երա-
ղանքի...:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ԱՌՋԵԻ

Անձրեւն իջնում է հեղուկ երգի պէս,
Դուռը դամբանիդ բախելով ի գուր,
Սակայն յուսալով գուցէ ինձ լըսես՝
Ահա՛ եկել եմ, երկիւղած ու լուռ:

* * *

Վարպե՛տ, այս ես եմ, անանուն մի ես,
Հոգիս վաճառած գրգիդ մէկ էջին,
Դու որ նիրհում ես, բա՛ց աչքերդ ու տես,
Քանզի մարմնացած քո երգն եմ վերջին ...

* * *

Իջնում է անձրեւն այտերիս վըրայ. —
Արցունք է արդեօք, քե՛՛ միայն անձրեւ.
Անձրեւ կամ արցունք նոյնն է հիմա՝
Հանգչում է մահը այս փարի ներքեւ ...

* * *

Վարպե՛տ, այս ես եմ, անանուն մի ես,
Եկած սեւ կաւովդ արձան կերտելու ...
Ա՛հ, ես անձն եմ, իսկ դու ննջում ես,
Վարպե՛տ, եկել եմ վիճակ փոխելու ...:

ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ԳՈՐԳ

Սենեակս մուրթ է ու օդը սպառուած: Լոյս չկայ, օդ չկայ:

Արեւի մի նիհար, հիւանդ ու մրսկոտ ճառագայթ շողում է պատուհանի միջից եւ ժանեակէ վարադոյրի ստուերահիւս ընդօրինակութիւնը ձգում գորգիս վրայ:

Գորգս կապոյտ է. վրան սակայն գոյնղլոյն ծառեր, ծաղիկներ ու թռչուններ կան նկարնում:

— Ո՛վ գիտէ Արեւելքի ո՞ր քաղաքում հիւսեցին քեզ, ու հիմա դու Փարիզում սենեակս ես դարդարում:

Հէ՛յ Արեւելքի գորգ, դու էլ ինձ պէս օտար ես այստեղ: Քեզ էլ են անարգել, փռել են կոշտ գետնի վրայ ու փոշոտ ստեղեր կոխոտում են երեսդ:

Արեւելքի գորգ, եթէ մեր երկիրը լինէինք՝

ես քեզ զուարթ պարտէզի մէջ կը սփռէի, կանանչ ու դալար խոտերի վրայ, ծառերի զով շուքին տակ, կարկաշուն աղբիւրի մօտ:

Ու կօշիկներս հանելով, ծալլա գատիկ կը նստէի վրադ ու կ'երազէի:

Սամովարը կ'եռար մեր կողքին, միրգեր կը թափուէին մեր շուրջը ու սոխակներ կ'երգէին ծառերի վրայ:

Ու դու, այն հէքեաթական դորդի պէս կը սլանայիր դէպի երազային աշխարհներ՝ ուր մենք իսպեամի հետ գինի կ'ըմպէինք ու դէրվիշների հետ հաշիշ կը ծխէինք:

Հէ՛յ, հէ՛յ Արեւելքի գորգ...

Արեւի մի նիհար, հիւանդ ու մրսկոտ ճառագայթ շողում է պատուհանիս միջից՝ գորգիս վրայ:

Եւ ահա այն թիթեռանման ծաղիկները կարծես թէ մի խոր քնից արթնանում են, ծաղկում եւ բուրում...

Խատուտիկ թռչունները կեանք են առնում ու դայլայում:

Ծառերը աճում, բարձրանում են սենեակիս մէջ, ծածկելով առաստաղը սաղարթախիտ ճիւղերով:

ԳԻՆԱՐԲՈՒՔ

...Ու տուր ինձ մի բաժակ գինի,
Ուր թափել է արեւն իր հուր,
Նախ քան օրը գիշեր լինի —
Ե՛կ, սիրուհի՛ս, բաժակը տուր :

* * *

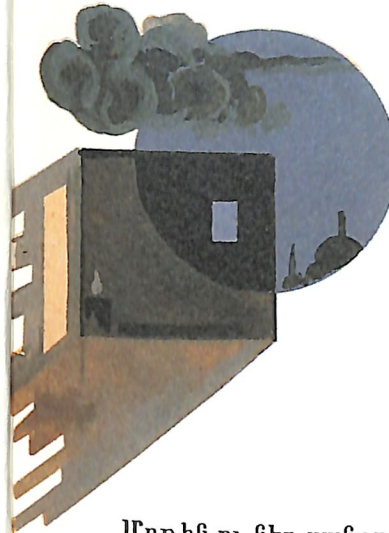
Նուռ պրիսմակովը բաժակի՝
Գեղեցկութեանդ ցուֆը դիտեմ,
Նըմանի դէմքդ հրեշտակի,
Սատանայ ես թէեւ, գիտեմ :

* * *

Ե՛կ, սիրուհիս, լեցն'ւր բաժակն .
Շրթներիդ վարդն օժէ ցողով ,
Ու շրթներիդ համբոյրի ակն
Թող փաղցրանայ նաեւ գինով ...

* * *

Համբոյրդ լինի թող գինեհամ,
Արժանանա՛մ մե՛նք գեհե՛նին ...
Բայց համբոյրովդ թէ չարքե՛նամ՝
Զըմեղադրես ազնիւ գինին :

ԱՅՍ Է ԻՄ ՏՈՒՆ ...

Մըթին ու նեղ սանդուխներով՝ ուրբ յարկեր երբ բարձրանամ ,
Նրբանցքներով նեղ ու մըթին շէնքի սրտումն երբ խորանամ ,
Ես կը խորհեմ, սենեակիս դուռն հագիւ բացած ,
— Այս է իմ տուն , իմ հայրենիք , ա՛յս է բոլոր իմ ունեցած ...

Արեւելից հետըս եկած մաշուած մի գորգ ,
Գոյնը նետած , վըտիտ ու մերկ , կարծես մի որբ ,
Խօսում է մերթ յիշեցնելով ճայնովն իր ցած՝
— Այս է իմ տուն , իմ հայրենիք , ա՛յս է բոլոր իմ ունեցած ...

Պատից կախուած նըրա պատկերն գեղեցկադէմ ,
Փայլում է մերթ յիշատակով փաղցր ու վըսեմ :
Սիրում էր Նա , սակայն վաղո՛ւց է մոռացած ,
— Այս է իմ տուն , իմ հայրենիք , ա՛յս է բոլոր իմ ունեցած ...

Գրգռվալում գրգռերի հոծ ամբոխը լռ'ւո,
 Պատմել է ինձ իմաստութիւն, հեքեաթ, ի գո'ւր ...
 Քանզի գիտեմ՝ նըրանց խորհուրդն ես գոց սորված՝
 — Այս է իմ տուն, իմ հայրենիք, այս է բոլոր իմ ունեցած ...

Ու ֆարսէսը հայաստանի — ծովի՛ց ի ծով —
 Դէմս է փըռում խոցուած սրտին քոյնն ու գորով ...
 Սակայն մտքումս ֆարսէսն հազար մասի պատռած՝
 Որոնում եմ մի հայրենիք, ուր մարդը չէ մարդից ասուած ...

ՀՈՂ

Հո'ղ՝
 արգանդ, գերեզման
 ու նորից արգանդ:
 Ուր ապրել եմ ես
 երկար տարիներ՝
 առաջ քան ծնունդս:
 Ուր, երբ որ մեռնիմ,
 նորէն պիտ' ապրիմ
 երկար տարիներ՝
 առաջ քան ծնունդս ...

Հո'ղ՝
 արգանդ, գերեզման
 ու նորից արգանդ:
 Քեզմով է շինուած
 տաճարս աննշման,
 ու երբ նա փուլ գայ,
 քեզմով պիտ' ծեփեն
 պատերը նրա .
 որ կրկին անգամ
 դէպ' վեր բարձրանայ:
 Հո'ղ՝
 արգանդ, գերեզման
 ու նորի՛ց արգանդ,
 Հո'ղ ...:

ԵՐԱԶ

Առ Տ. Մ.

Մի կորսւած հիւզ կիսանք՝
Ծածկեր մեր սէրն ու մեռութիւն,
Ոսկերիւրեղ վերից աստղեր
Վար թափէին ցօղ, օրհնութիւն :

×

Այսպէս մեռակ ու մոռացուած,
Ու մոռացած աշխարհը սին,
Լոյսերի պէս իրար գրկած՝
Ձուլուէի՛նք ջինջ արշալոյսին ...

×

Բայց ինձանից հեռո՛ւ ես դու,
Ինձ անլի մօտ է լուսինն ...
Լինես սակայն մօտ թէ հեռու՝
Նայնն է վախճանն այս երազին :

ՈՒԺ

Թող երգեն նըրանք՝
Երգերը հիւանդ
Սիրոյ ու վարդի ...
Կ'երգեմ ես միայն
Իմ երգը ուժի :
Էլ ո՛վ է ուզում
Մի ատլաս լինել
Ու մէջքի վըրայ
Աշխարհը կըրել,
Տիեզերք լինել,
Աշխարհն իր ափում
Որպէս խաղալիք :
Մի թեթեւ շունչով
Աստղերը ցրուել,
Արեւը մարել,
Լուսինը վառել,
Տիեզերք լինել ...:

Երգըս որպէս աղամանդէ
Մի մոլորակ,
Տիեզերքում կ'երթա՛յ, կ'երթա՛յ,
Եւ ամէն տեղ իր հետքը կայ՝
Ինքը չկայ :

ԵՐԱԶԱՆՔ

Երազանքիս բիրեղին մէջ քեզ տեսայ,
Մայրամուտի գեղեցկութեան պէս թախծոտ,
Անցա՛ր վարսերդ ոսկի, ու աչքերդ շափիւղայ,
Անցա՛ւ երազն ու հիմա հոգիս տեսի՛դ է կարօտ :

×

Յովագի պերն, յայլ ֆայլերովդ հեշտօրօր, —
Անցաւ մարմինդ մի ծաղկազարդ նաւի պէս,
Առագաստներն ուռած, — ստինքդ էին որ բոլոր
Հովերն եկան փայփայել... Ու չըհասայ բընաւ քեզ ...:

×

Բայց գալըստեանդ ես կը հըսկեմ վերըստին, —
Ե՛կ դիցուհիս, — դարձուր գիշերս առաւօտ ...:
Ինչպէս արտոյտն ընդառաջ կ'երթայ ծագող արեւին՝
Երգում եմ քեզ, մինչ յաւէտ սիրտըս սրտիդ է կարօտ :

ՔԱՌՍ

Հասել եմ ես վերջապէս
Ափերն անափ լըռութեան,
Հեռուն թողած սոխակի երգն,
Անմիտ ժըխորը մարդկութեան :

Եւ ոչինչ կայ ոչընչութեան այս ափերում,
Դատարկութիւն, վե՛րը, վա՛րը,
Դատարկութիւն իմ սրտում.
Լըռութիւնը պատել է ինձ՝

Ինչպէս մըշուշ անբերեռոյթ,
Բայց գանկիս մէջ շըշընչում է
Լուռ մեղեդին-յուշերիս,

Ու մերթ ընդ մերթ ինչպէս փարոս
Մտքիս լուսաստղն է փայլփրում
Ծովին վըրայ ֆառսի :

**

Փակեմ աչքերս ու սպասեմ
Յիշողութեան հեշտանքին —
Սիրուած դէմքը թող ժպտի ինձ
Քաղցրը ժպտովն իր վաղեմի,
Պշտոտ ու հեշտ ժամն ինձ դառնայ
Մոռացութեան մութ վիհից .
Եւ համայնի վայրկեանը թող որ նորից
Իր հըրեղէն մտրակով
Ցնցէ մարմինս ու հոգիս :

**

Բայց ո՛չ մի աստղ , ո՛չ մի պատկեր ու ժրպիտ :

*

**

Ո՛վ աստուածներ ֆառսի,
Մըտածմունքի մըթի՛ն ու լո՛ւտ անդունդներ .
Ահա հոգիս, անհուն ֆառս, ձեզ նըւէր :
Որովհետեւ խաւարեցաւ արեգակի բոցն ահեղ,
Անհետ կորաւ այս աշխարհն,
Անհիմն, անեզր տիեզերքում,
Փռշիացած դիակն ինչպէս
Գերեզմանի լուռ գրկում :

ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

Հըսկաների երկրից փախած մի ուրուական ...
Խաւարի մէջ, խաւարից սեւ, կանգնած է նա,
Հըսկաների երկրից փախած մի ուրուական ...
Վաղո՛ւց է լըռել մեքենաների գառանցանքը խօլ,
Վաղո՛ւց են մարել կայծերն հընոցի,
Որ կը փայլին արդ, թախծոտ աչքերում
Բիւր բանուորների ...
Վաղո՛ւց են մարել կայծերն հընոցի :
Երկինք բարձրացող հըսկայ ծըխանից՝
Վաղո՛ւց համարձեց վերջին ումպ ծուխը .
Հիմա խաւարի գորշ ծուխն է պատել
Երկինք բարձրացող հըսկայ ծըխանին :

Մեքենաները՝ բանուորների պէս
Յոգնած ու թախծոտ —
Հանգիստ են առնում, իրար զրուցում ...
Ու միւս առաւօտ կը գործեն նորէն,
Բանուորների պէս՝ յոգնած ու թախծոտ,
Կը գործեն նորէն, կը գործեն անվերջ,
Բայց երբ որ մաշեն, դուրս չեն շրպրտւել՝
Բանուորների պէս, յոգնած ու թախծոտ :

ԵՐԳԸ

Երկար օրեր լուռ մընացի,
Որ կարենամ այսօր խօսել —
Քանզի խօսքը նըման հացի,
Զրկուած սրտով պիտ' ընդունել ...:

*

Ահա երգըս, սըրտէս բըլսած —
Որպէս ջուրը իր մութ ակից,
Ըսպասում է որ մի յոգնած
Սիրտ գովացնէ օյուայ տապից ...:

*

Բայց դիմացըդ գինու բաժակն,
Լի խաղողի ազնիւ հիւքով,
Ներշնչումի զսպուած լըճակ,
Ալեկոծում է գայրոյթով ...:

*

Գիտեմ այս վարդ բաժակի մէջ,
Մի օր գինին կ'առնէ լեզու,
Որպէս մի հին մատեանի էջ —
Կեանքի հէֆեաթը պատմելու ...:

*

Այն է երգը որ կ'արքեցնէ,
Երգը ա՛յն է որ սէր կը տայ,
Մինչ հոգուդ մէջ ֆանի՛ր երգեր
Կեանքիս քալիսիծ ու մուգ կը տան...:

*

Ահա երգըս՝ սիրոյ նըման,
Մերք խանդավառ ու միշտ տըխուր,
Որպէս կեանքի անյայտ նամբան
Տանում է ինձ — ո՛վ գիտէ ո՞ւր ...:

ՏՐՏՈՒՆՁՔ ԱՌ ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ

Խայեա՛մ, ինչպէս քեզ չանիծեմ,
Այս վարդ բաժակն երբոր դիտեմ.
Ըսպառել ես երգը գինու
Էլ ի՞նչ մընաց ինձ երգելու:
Ուրեմըն քող ըմպեմ գինին՝
Մէկ քն կենացն ու մէկ էլ իմ ...

**

Զէ՛, բարեկամ, չէ՛ այստեղի
Գինին կարծես ֆացախ լինի.
Հէ՛յ, Շիրազի պարտէզն՝ եդեմ,
Վարդն ու բաժակ շրթներիս դէմ,
Սիրո՛վ, տաղո՛վ, ըմպեմ գինին,
Մէկ քն կենացն ու մէկ էլ իմ :

*
**

Հոգիս՝ սլացող մի նետի պէս՝
Անհունդ ի վեր է բարձրացել՝
Եւ իր թռիչքի գագաթն հասած՝
Դէպ՝ վար նետուել...:
Լարեմ նորից մտփս աղեղն,
Ես որսորդ եմ երազների . . .
Դո՛ւ օգնիր ինձ, մեծդ խնդրա:
Շարժի՛ր հովերն անհունդի մէջ,
Մրրիկներդ անսանձ արա՛,
Թող սլանայ նետըս հեռո՛ւն . . .
Մինչեւ երազ ու նիրվանա՛ . . . :
Հոգիս՝ սլացող մի նետի պէս՝
Անհունն ի վեր է բարձրանում,
Եւ իր թռիչքի գագաթն հասած՝
Դէպ՝ վար նետում:

ՃՇՄԱՐԻՄՏ, ՃՇՄԱՐԻՏ ԱՍՈՒՄ ԵՄ ՔԵԶ...

Այսօր, մարմինս ոչ ստուեր ունի, ոչ հոգի
Ոչ շղթայ ծանր, եւ ոչ էլ թեւ լուսեղէն,
Կէս սովամահ մի գայլի պէս՝
Դունչը մեկնած աներեւոյթ լուսնեակին ...
Ոռնում է ցաւն իր ապրելու,
Տենչանքն անգուսպ պատառելու, լափելու
Տափուկ արիւնն եղնիկին՝ դեռ կենդանի ...:
Բայց պատասխանն իր ռոնոցին
Ոռնոց է գի՛լ, արձագանգ.
Եւ յուսահատ, հերոսական վայրի կամփով՝
Թաքն է փշրում ժանիֆներով իր սրածայր,
Լափում արիւնն իր սրտի ...:
Այսօր մարմինս ոչ ստուեր ունի, ոչ հոգի ...:

Ե Ր Բ . . .

Առ Տ. Մ.

Երբ որ սիրոյ մոգական կանթեղին իւղն է հատել,
Երբ սեւացած պատրոյզի մարել է կայծը վերջին՝
Զո՛ւր մի նգնել սիրելու, թէ անկարող ես ատել՝, —
Արձանագրէ « յաղբ-ւեցի » կեանքիդ գրքի մէկ էջին :

ՄԱՀՈՒԱՆ ՄԵՂԵԴԻՆ

Արթնանում է գիշերն ահա,
Յօրանջելով մութ վիհի պէս,
(Մի գով գեփիւս փռչեց անցաւ՝
Թիթեռնիկի ըստուերի պէս ...)
Վերն ամպերի մուգ փառավան,
Շարուէ-շարան, շարուէ-շարան,
Քայլում է դէպ՝ ո՞ր հանգրբում —
Այսպէս լըռին, շարուէ շարան ...
Տիեզերքի թախծոտ գրկում,
Լուսինը մերթ, Աստծոյ հոգին,
Ո՞ւմ ճամբան է լուսաւորում՝
Պատռելով կուրծքը փռոսին ...:

Անցէ՛ք միտքեր, անցէ՛ք խոհեր,
Ամպերի հետ շարուէ — շարա՛ն.
Հոգիս՝ փռոս, միտքըս՝ գիշեր,
Գեհե՞նն է այս թէ փաւրան ...:

Ժ

ՋՄՐԱՆ ԳԻՇԵՐ

Այս գիշեր, ձմրան ցուրտ գիշեր է: Դուրսը քամին ձիւնը աււում ու պատերին է ծեփում: Դուրսը ձմրան ցուրտ գիշեր է: Բայց սենեակումս տաք կրակ կայ, մի հանգիստ թիկնաթոռ կայ, Խէչօն - շունս ու ես:

Պատէն կախուած ժամացոյցը ինձ ասում է որ ժամի տասն է. երբ տասներկուսը լրանայ, տարին կը նորանայ. հինը կ'երթայ նորը կը գայ:

Նստած եմ կրակի մօտ եւ իւզոտ ճրագի թախծոտ լոյսով երազում եմ:

Խէչօն էլ, գլուխը թաթերին՝ պոչը հանդարտ շարժելով, կիսախուփ աչքերով կրակին է նայում: Նա՛ էլ է երազում. կարծես յիշում է մի ինչ որ ուրախ դէպք, կարծես ասում է — հէ՛յ օրեր...

Ես էլ անցած օրերը յիշում եմ. ես էլ եթէ պօչ ունենայի, հանդարտ կը շարժէի, ասելու համար, — հէ՛յ օրեր...

Քամին շարունակում է դրսում իր բազմալար ողբը. նրա հետ, շրխկ-շրխկ, հեծկըլ-տում է պատուհանս: Պատէն կախուած ժամացոյցը՝ թիկ-թակ, մտքերիս հետ չափ է պահում, թիկ թակ... Կրակի բոցերն ոչնչութիւնից դուրս դալով, ոչնչութեան մէջ են անհետանում... Ու դուրսը քամին ողբում է:

Բայց յանկարծ այս ձայներից վեր լսում է մի ուրիշ ձայն, թրխկ-թրխկ. պատուհանս են ծեծում:

Մի հիւր է արդեօք, թէ կարկուտ է դալիս: Թրխկ-թրխկ, աւելի ուժովն այս անգամ: Այս ուլ որ է, չատ անհամբեր մէկն է: Ու թողնելով հանգիստ թիկնաթոռս, մօտենում եմ պատուհանին ու ակամայ հարցնում. — Ո՞վ է: Ոչ մի պատասխան:

Բացի քամու ուռնոցից, ուրիշ ոչինչ չի լսում: Սակայն հաղիւ թէ վերադառնում եմ տեղս, ահա վերստին թրխկ-թրխկ, նոյն տարօրինակ բախումը ցատկել է տալիս ինձ ու մղում դէպի պատուհանը:

Այս անգամ «Ո՞վ է» այնքան բարձր եմ բըղաւում, որ ինքս էլ վախենում եմ ու սկսում դողալ, երբ մի ձայն քամու ողբի միջից ասում է.

— Ես եմ, մի յոգնած ճամբորդ, հեռուից եկած հեռուն ղնացող մի թափառական:

Առանց զարմանալու որ այս ճամբորդը դուռիս փոխարէն պատուհանս է ծեծել, մէկ թափով բաց եմ անում: Ցուրտ քամին վզզում է ն'րս, ճրագս հոգեվարքի մէջ է ընկնում:

— Շո՛ւտ արա, նե՛րս մտիւր, ասում եմ, քամին ճրագս կը հանդցնէ:

Բայց ո՞վ զարմանք, սենեակիս միջից մի ձայն պատասխանում է.

— Ցուրտ է, պատուհանը փակիր:

Մեքենաբար պատուհանը փակում ու յետ եմ նայում: Մի նոր եւ աւելի մեծ զարմանք: Սենեակս դատարկ է. այսինքն կրակից, թիկնաթոռից, ճրագից, ժամացոյցից, խէչոյից ու ինձանից բացի, ոչ ոք: Իմ հեռուից եկած հեռուն ղնացող հիւրը անհետացել է: Շատ վրդովուած դուռթեան մէջ մօտենում եմ թիկնաթոռին եւ ուշում եմ նստել, երբ հէնց նոյն ձայնը ասում է.

Ներողութիւն պարոն, աթոռը արդէն դրաւուած է:

Երրորդ զարմանք, աթոռը դատարկ է, իսկ ձայնը ինձ ասում է որ դրաւուած է:

Ջղայնանալով գոչում եմ. — Աթոռը դատարկ է ու ես կը նստեմ:

— Ես արդէն նստած եմ վրան, պատասխանում է ձայնը, շատ էլ հանդիստ աթոռ է:

Թոքերիցս դուրս թռչող «Դու ո՞վ ես» դուռոցը, կոկորդոմս ձայնափոխում է, ու հագիւ թէ մի մղկըտոց է դուրս ծորում բերանիցս...

— Ես ո՞վ եմ, պատասխանում է ձայնը, ես մի յոգնած ճամբորդ եմ, հեռուից եկած, հեռուն ղնացող մի թափառական:

Իմանալով որ աթոռս բաղմոզը իմ հիւրն է, սիրտ եմ առնում ու բաւականին վստահ ձայնով պատասխանում.

— Այդ ամէնը դու արդէն ասել ես, ես քո անունն եմ հարցնում, անունդ ի՞նչ է:

— Մարդիկ ինձ շատ տարբեր անուններ են տալիս, դու ինձ քամի ես անուանում, բայց սխալ չհասկնաս, ես հասարակ քամի չեմ, ես դրադէտ քամի եմ. իմանալով որ դու էլ բա-

նաստեղծ ես, ուղեցի հետդ գրականութեան մասին մի քիչ խօսել, դրա համար էլ պատուհանդ ծեծեցի:

Ես պիտէի որ մարդկանց յիսուն տոկոսը գրականութեամբ էր ղրաղւում, բայց երբեք մտքովս չէր անցել որ քամին էլ կարող գրապետ լինել: Սակայն չուզելով հիւրս վիրաւորել ասում եմ.

— Գիշերները քեզ լսելով ես արդէն գիտէի որ գրականութեան մասին էիր խօսում. շատ ուրախ եմ որ եկար այս գիշեր. ես ինձ մենակ էի զգում. բայց ասա տեսնեմ, դու գրականութեան ո՞ր ճիւղովն ես ղրաղւում.

— Ես հեքեաթ եմ գրում, անշուշտ գիտես որ հեքեաթը գրականութեան բարձրագոյն սեռն է. հեքեաթն է որ իր պոյնդպոյն պատկերներով, առասպելական անկարելիութիւններով, երազել է տալիս մանուկներին, եւ վերջապէս հեքեաթն է, որ մոռացնել է տալիս դաժան իրականութիւնը, որը վաղը հեքեաթ կը դառնայ:

— Այստեղ նա լռում է, բայց առաջ քան թէ ես կարողանամ մի բառ արտասանել, նա մի անտես տեսրակ է բաց անում (որի շխկ-շխկոցը լսում եմ) եւ սկսում է բարձրաձայն կարդալ:

« ԳԱԶԱՆԸ »

Գիշերները՝ երբ Բենգալի վիթխարի անտառները նիրհում են, ու իրենց անդոհական երազներում զառանցում. երբ լուսինը մի «բոս փնտռող» բազէի պէս ճախրում է վերը ու իր խոր նայուածքով զննում մրափող երկիրը. երբ նրա արծաթափայլ ճառագայթները մաղուելով ծառերի միջից, լուսաշող մարգարիտներ ենսփռում անտառի թաւուտ գետնի վրայ. երբ գազանների յաղթական ոռնոցը կամ նրանց մահուան մղկտոցը անտառի խորունկ լռութիւնն են խանգարում. այն ժաանակ ես՝ գիշերային զով քամին, հանդարտ շնչում եմ ծառերի միջով ու իմ անվերջ ճամբան շարունակելով անցած դէպքերն եմ յիշում, ու յիշածս պատմում:

Գիշերն են ինձ լսել, ու աւելի քիչերը հասկացել. դու որ լսում ես գուցէ հասկանաս...

Հարիւր հազար դարերով եմ ապրել, Ադամի մօրուքն եմ շոյել ու ժամանակի էրեսը ապտակել: Տեսել եմ հօր թշնամի բանակներ իրար դէմ կանգնած, տեսել եմ նրանց փոշիացած, ու նրանց փոշիները խառնել եմ իրար:

Ես ոչ ոքից վախ ունեմ : Բէնգալի Ռաջան ու նրա ձիերը թամբող ծառան ինձանից միեւնոյն չափ բանիք են ստանում . երբ շոյեմ մէկը, միւսն էլ կը շոյեմ . վաղը երկուսն էլ կը փոշիանան, նրանց փոշիները իրար կը խառնեմ :

Դարերով թափառելով աշխարհի վրայ, շատ հեքեաթներ եմ տեսել, շատերը մոռացել, բայց այս մէկը որ քեզ պիտի պատմեմ երբեք չեմ մոռանալ :

Այս անտառի ափին Բուդդայից հազար տարի առաջ ապրում էր որսորդ Պանդուն, որի արձակած ամէն մի նետը մի կեանք էր անշնչացրել . այդ օրերին Պանդուն վաթսուն տարեկան էր բայց տեսքով երիտասարդ :

Կեանքում նա ոչ ոքի էր սիրել, որսը՝ նրա հաճոյքը, կեանքն ու աշխատանքն էր եղել : Հարուստ էր Պանդուն, նրա որսած դաղանների մորթիները հարստութիւն էին դիզել . բայց նա շարունակում էր որսալ, նա սիրում էր աքիւնաթաթախ վէրքեր տեսնել, սիրում էր տեսնել թաւալուող վիրաւոր դաղաններ . եւ չգիտէր որ ինքն էլ դաղան էր դարձել :

Նա ապրում էր անտառի ափին մի տնակի

մէջ, իր միակ ընկերոջ, իր հաւատարիմ շանը հետ : Ամէն առաւօտ Պանդուն ու իր շունը որսի էին գնում, ու ամէն իրիկուն մի անշունչ գաղան քարշ տալով վերադառնում : Այսպէս էր ապրում Պանդուն, ու այսպէս էլ մնաց՝ մինչեւ մի օր . . .

Մի օր, մի առաւօտ, աղեղն ու նետերը ուսին, կարճ ու սուր նիզակը ձեռքը, շանը հետ խաղալով նա անտառ մտաւ : Մինչեւ կէսօր այս ու այն կողմ թափառեց, բայց որսը չերեւաց, ու Պանդուն պատրաստուած էր հանգստանալու, երբ դիմացի թուփերից դուրս խուժեց մի վարալ ու կանդ առաւ մի քանի քայլ հեռուն : Հաւատարիմ շունը խկոյն յարձակուեց գաղանի վրայ, որը խռխուաց, յետ-յետ քաշուեց, ու իր հերթին յարձակուեց շան վրայ : Այն ժամանակ Պանդուն բարձրացրեց նիզակը, եւ իր ամբողջ ուժովը նետեց վարալին . սակայն այդ վայրկեանին անակնկալը պատահեց, Պանդուի ձեռքը դողաց, ու նիզակը իր հաւատարիմ շունը դամեց գետնի հետ :

Ողջը աներեւութացաւ : Եւ Պանդուն գիտցաւ որ նա մի Աստուած էր, որ կերպարանափոխուած եկել էր իրեն իմաց տալու՝ թէ ամէն

կեանք մի կեանք է, հաւասար մի ուրիշ կեանք-
քի...: Պանդուն սոսկումով էր նայում իր իսկ
ձեռքով բացած վէրքի վրայ, որից ծորում էր
կարմիր արիւնը, եւ որի մէջ թաւալում էր իր
հաւատարիմ ընկերը:

Այստեղ նա լուում է ու թեթեւ հալում, ու
բով ճրաղս նսրից անհանդիստ պլսլում է:

— Է՛հ, ի՞նչպէս էր:

Այս անգամ ես եմ հալում, ըհը՛, ըհը՛,
չատ լաւ էր, միտքդ էլ լաւ հասկացայ, ուղում
ես ասել որ հաւատարիմ բարեկամներն են միշտ
ոտնակոխ լինում:

Մի քանի րոպէ լուռ մնալուց յետոյ, եղ-
բայականում է.

— Ես քեզ բանաստեղծ էի կարծում, մնաս
բարով, պատուհանը բա՛ց:

— Բարով եկար:

Պատուհանը բաց եմ անում եւ կրկին փա-
կում: Ի՛նչ տգէտ քամի, իր գրածը ինքն էլ չի
հասկանում:

Այս մտածմունքով էլ նստում եմ թիկնա-
թուիս վրայ (որը մտերմաբար ճռճում է) ու
նէչոյին նայում: Կրակի մօտ քնած է նա. տես-
նես ինչեր է երազում...: Երանի՛ր քեզ, ասում

եմ բարձրաձայն, երանի՛ր քեզ խէչօ, որ գրա-
կանութեան մասին գաղափար չունես: Այս բա-
ռերը հաղիւ եմ արտասանել, որ խէչօն արթնա-
նում է, ոտքերի վրայ նստում ու յստակ ձայ-
նով ասում.

— Ի՛նչպէս թէ գրականութեան մասին գա-
ղափար չունեմ, ես մեծ մարդկանց կենսադրու-
թիւն եմ գրելու, իմ յուշերն արդէն գրել եմ:

Այս ասելով նա մի գաղտնի տեղից դուրս է
բերում մի կապոց թուղթ ու ձեռքերիս մէջ
դնում: Դանդաղօրէն կապոցը բանում եմ ու
սկսում կարդալ:

« ԻՄ ԿԵԱՆՔԸ »

«Ես մի շուն եմ, ձախ ոտքս էլ կաղ. եթէ
փողոցում ինձ հանդիպես, կարելի է վրաս մի
ջար նետես:

Եօթը երկար տարիներ ու մի կաղք, անցել
են իմ բազմաչարչար մարմնի վրայով ու նրան
թողել անմաղ ու կաղ:

Ես պատին ունեցայ ծնունդու Թեհրան
քաղաքում, սովի տարին: Երեք ամսական էի
երբ մայրս անհետացաւ: Ընդհանուր կարծիքն

այն էր, որ մարդիկը կերան նրան...: Չվրտեմ
թէ ինչպէս դուրս պրծայ սովի ու մարդկանց
ճանկերից. բայց դիտեմ որ սովը եւմարդկան-
ցից շատերը գնացին, ու ես մնացի, ի հարկէ
կմախքացած վիճակի մէջ...:

Այդ օրերից մէկում, հանդիպեցի կեանքիս
ամենադժբաղդ դէպքին:

Գարնան մի պայծառ օր էր: Ծառերը ծաղ-
կում էին, թռչուններն երգում, ու ես էլ դռնէ
դուռ ընկած ուտելու մի բան էի փնտրում, երբ,
ո՛վ դարմանք, տասը քայլ հեռու ինձ նայում
էր մի մսոտ ոսկոր: Տասը քայլը մի քայլ արի
ու ոսկորը բերանումս էր: Բայց այդպէսով
չվերջացաւ գործը. պէտք էր մի ծածուկ տեղ
դտնել. այդ օրերում քաղցած շուները շատ էին,
ու հաղիւ էի չուրջս նայել, երբ չորս կողմից
յարձակուեցին վրաս: Չպարծենամ, շատ լաւ
պաշտպանուեցի, շատերը մինչեւ օրս ապացոյ-
ցը կրում են իրենց վրայ. բայց շատ էին, ու
նրանից մէկը ոսկորը խեց ու փախաւ ամբողջ
խումբը հետը տանելով:

Ես չուարած մնացել էի, երբ լսեցի մի դան-
դի ձայն, յետ նայեցի, բան չտեսայ, դիտեմ

միայն որ օդի մէջ մի քանի պտոյտ կատարեցի,
ու մի շատ ծանր բան անցաւ ոստիս վրայով:
Վերջը հասկցայ որ մի կառք էր: Միակ միւի-
թարանքս այն էր, որ ոտքս ճղմողը վէղիւրի
կառքն էր ու վէղիւրի ծանրութիւնը մեծ դեր
էր ունեցել այդ գործողութեան մէջ:

Երեք տարի կաղ ոտքս յետեւիցս քաշ տա-
լով, հասայ վերջապէս կեանքիս ամենէն ուրախ
դէպքին: Ձմեռ էր. ձիւնն ու խաւարը պատել
էին թեհրանը:

Գիշերուայ ժամի տասը հաղիւ կը լինէր,
լուռ փողոցներում անցորդներ չկային, ես ու
կաղ ոտքս քնելու տեղ էինք փնտրում. երբ յի-
շեցի, որ քաղաքից դուրս մի անդուռ խրճիթ
կար, ուր հաւաքում էին դէրվիշները:

Թէեւ դիշերները քաղաքի հսկայ դռները
փակ էին, բայց դիտէի նաեւ, որ քիչ հեռուն
պատերի մէջ այնպիսի մեծ ծակեր կային, որ
Շահնշահի բանակն անգամ կարող էր նրանց
միջով տողանցք կատարել:

Այս ամենքի մասին մտածելով, վրուխս կախ
ընդլնալով դնում էի, երբ ոտքի ձայներ լսեցի
ու նայեցի վեր. մի քանի քայլ հեռու, կանդնած

էր մի մարդ. նա էլ ինձ էր նայում: Նա սկսեց
չափնել ու ձեռքովը կանչել:

Ես զարմացայ նախ, ապա մտածեցի որ այս
մարդը կամ խենթ է, կամ հարբած. փողո-
ցում մի շան հանդիպել, քար չնետել, աքացի
չհասցնել, այս խենթի կամ հարբածի գործ էր:

Ինչ եւ իցէ, պոչս հանդարտ շարժելով մո-
տեցայ նրան. նա գլուխս շոյեց, մի կտոր հաց
տուեց ու շարունակեց իր ճամբան:

Ես նրան հետեւեցի ու հետեւում եմ մին-
չեւ այսօր ...»:

Խէչօն, սենեակիս լուռթիւնը խանդարում
է, հարցնելով.

— Էհ, ի՞նչպէս էր:

— Արժէք չունի:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ դու մի շուն ես:

ՄՆԱՍ ԲԱՐՈՎ

Առ Տ. Մ.

Շատ անգամներ ժիր ժպտալով
Արտասանել եմ հեգնօրէն,
«Բարի՛ եկար, մընաս բարով»՝
Ճամբիս վըրայ չըգաս նորէն:

Այժմ սակայն պարտուած հոգով,
Դողդողալով յուզումներէս,
«Բարի եկար, մնաս բարով»
Սըրտէս բըխած օրհնեմք է քեզ:

Մընաս բարով, մընաս բարով, —
Մի՛ մոռանար իմ սիրտն ու սէր.
Բայց քէ քախծիս ինձ յիշելով՝
Ա՛հ, մոռացիր, դու այն ատեն ...

ՀԱՄԱՌՈՐԴԻ ԵՐԳԸ

Համբան երկա՛ր, օճապըտոյտ .
Վերը արեւ ու ժիր արտոյտ,
Վերը զանգակ, ցնծութեան երգ՝
Լոյսն իբրեւ կոյս պարում է մերկ ...

Համբան բարակ, կորափամակ,
Ծառերի զով ստուերի տակ : —
Եւ լուսահեղձ ձորակն ի վար
Աղբիւրի երգը զովարար :

Համբան անվե՛րջ, շուփս նըման՝
Մերթ ետ, առաջ գալիս է ման,
Համբան ուրա՛խ, համբան տըխո՛ւր,
Որ տանում է — ռ՛վ գիտէ ռ՛ւր ...

1000

Այս գրքով կեն տպուեցաւ միայն
500 թուագրեալ օրինակ
1989-ի Օգոստոսին
Միսիթարեան տպարանին մէջ
Վենետիկ

№ 292

«ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԱՐԴ»
KAZANDJIAN ZOULAL
61, Rue de Rochechouart
75009 PARIS - FRANCE

<< Ազգային գրադարան

NL0384008

36477